

Wo prawym modlenju

Chrystus praji:

**Wšitko, štož wy prosyće
w swojej modlitwje,
wěrcje jeno, zo wy to dóstanjeće,
wone so wam stanje.**

(Mark 11,24)

Druhdy dopominam so na knihu, kotruž běch jako dźěćo čitał. W njej dźěše wo to, zo dósta hólca na někajke wašnje tři kuzłarske šwablički. Hdyž by jednu z nich zapalił, smědžeše sej něšto přeć, a to so potom tež spjelni. Z přenjeje šwabličku přeješe sej wulku porciju zmjerzliny. Hnydom ju měješe. Tola nětko přemyslowaše. Wšako by jeho krasne potajnstwo bórže přetrjebane było, a to za někajke njetrjebawše wěcy. Spěšnje jemu switaše, zo ma sej něšto druhého přeć. Zapali sej druhu šwabličku a wupraji při tym přeće, zo ma stajnje dosć tajkich šwabličkow, při kotrychž smě sej něšto přeć. To so jemu spjelni. Nětko móžeše sej wšitke přeća spjelnić.

Naše modlitwy su próstwy na Boha. Spjelni wón naše přeća? „Wěrcje jeno, zo wy to dóstanjeće“, praji Jezus. Jeho słowa klinča nimale tak, kaž zo by so nam kóžde přeće spjelniło. Štožkuli tež prosymy, wone so nam dóstanje.

Kak wupada spjelnjenje našich próstwow w praksy? Ludžo modla so wo strowotu – a wostanu chori. Ludžo modla so wo měř – a wojowanje dže dale. Tajke nazhojenja wjedu k temu, zo so ludžo njemodla, wšako to tak a tak ničo njepomha, kaž sej mysla. Što pak dyrbi Bóh tež činić? Ma wón woprawdže kóžde čłowske přeće wusłyšeć? Kóždemu, kiž sej to přeje, ruku tak wodźić, zo wón te ličby w loće nakřižikuje, kiž sčinja jeho na milionara?

Kniha wo kuzłarskich šwabličkach wopisowaše, što so wšitko sta, hdyž sej hólca jednu šwabličku po druhej zapali. Najprjedy běše to cyle šwarne za njeho, sej to a tamne přeć. Bórže pak nastachu problemy. Zdžěla dyrbeješe škody, kiž běchu přez jeho šwablički nastali, zaso wotstronić přez no-

„Bete und arbeite – Spěwaj a džěłaj“ je starodawne žiwjenske hesło Serbow. Dwurěčny napis namaka so na něhdyšej, w léće 1913 natwarjenej šuli w Zarěču w Njeswačanskej wosadźe.

Foto: T. Malinkowa

we přeća. Zdžěla načini sej ze swojim kuzłanjom lutyh njepřećelow, tak zo běše počasu cyle samotny. Na kóncu, hdyž sej žaneje rady wjac njewědžeše, wuži předposlednju šwabličku za přeće, zo by so wšo wróćo wzało, štož běše nakuzłał. Swoju poslednju šwabličku zapali z přećom, zo bychu so wšitke kuzłarske šwablički zhubili.

Bóh Knjez njemóže wšitke naše přeća spjelnić. Wšelake bychu so samo překowali abo njebychu nam na wužitk byli – kaž pola hólca z kuzłarskimi šwabličkami. My wšitko njepředwizimy a njespóznamy. Druhdy je derje, hdyž nam Bóh wšitke přeća njespjelni.

Modlić mamy so w Jezusowym mjenje (Jan 15,16) a w jeho duchu. Před našim hronom namotwi Jezus swojich wučownikow: „Wěrcje do Boha.“ Prawa modlitwa je modlitwa we wěrje a w dowěrje. Tole

rěka, zo steja wšitke naše próstwy pod Jezusowym słowom: „Twoja wola so stań.“ Wón sam je so modlił w zahrodze Gethsemane: „Wótče, chceš-li, dha wźmi tón keluch wote mnje; nic pak moja wola, ale twoja wola so stań.“ W mnohich wěcach mamy so kłonić pod Božu wolu, wšo přiwać z jeho ruki. Wšitke modlitwy, kiž wurustu z kruteje dowěry do Boha, so wusłyša. Boža wola so stanje.

Jan Malink

*Ja dušu kaž tež cěło
a wšitko, štož ja mam,
ja žiwjenje a džěło,
wšo do rukow či dam;
to twoje dary su,
čěsc, kubło, muž a (žona,) dźěći,
tež přećeljo na swěće,
čiń wšitkim dobrotu.
(spěwarske 523,4)*

Kwětki we februaru?

„Mam něšto za waju!“ Njeznaty lubosćinskemu porikaj kwěćel do rukow stłóči. „Přerjany wamaj žohnowane zhromadne žiwjenje a znjestaj so!“, wón z posměwkom doda a so do zahrody wróći. Zalubowanaj so wjeselitaj. Tajkarnjany njewočakowany postrow!

Tuta stawizna powěda so wo swjatym Walentynie. Jako mnich staraše so wo klóstersku zahrodu a z jeje kwětkami wosebje zalubowanych wobdari.

Walentin běše žiwy w 3. lětstotku. Jako biskopa w měsće Terni blisko džens

nišeje italskeje stolicy Rom su jeho morili, dokelž bě křesćan. Powěda so, zo je wón poriki cyrkwince wěrował, štož njebě dowolene. Katolska cyrkej Walentina jako martrarja česći. Swjeden džen swjateho Walentina swjeći so 14. februara. Lubosćinske poriki so mjezsobu wobdarjeja, a to husto z kwětkami. Wabjenje za to hižo dołhi čas do toho we wobchodach widžimy. Móžemy tutón džen pak tež wužiwać a přečelej abo přečelce, wowce, naněj abo sotře poka

zac, zo ju abo jeho rady mamy. Njetrjebaš ani wulki dar – łopjeno z namolowanymi kwětkami hižo dosaha ...

Beata Richterowa

Předstajenje spěwarskich

Njedzelu Okuli, 24. februara, swjeća so w cyrkwi w Žyłowje delnjoserbske kemše z předstajenjom nowych delnjoserbskich spěwarskich. Započatk je w 14.00 hodź. Přizamknje so kofejpicé ze serbskej bjesadu. Wšitcy zajimcy su wutrobnje přeprošeni.

Přeprošujemy na kubłanski džen

wutoru, 26. februara 2008, na Michałskej farje w Budyšinje.

- 9.30 hodź. kemše na farje
- 10.30 hodź. Handrij Wirth: Wjerški lěta 2007, filmy přednošk
- 12.00 hodź. wobjed
- 13.30 hodź. Trudla Malinkowa: Gustaw Alwin Mjerwa přeni serbski superintendent
- 15.00 hodź. zakónčenje

Günter Bergman z Budyšina †

Přiwuzni, něhdyši sobudželaćerjo, přečeljo a znači, dohromady wjac hač 130 přewodzerjow, zhromadźichu so pónězlu, 14. januara, w Tuchorskej cyrkwi w Budyšinje na rozžohnowanje z Günterom Bergmanom. 8. januara bě wón w Hetzdorfskej klinice, hdžež přebywaše na rehabilitaciji, zemrěł. Žarowansku swjatočnosť měješe sup. Jan Malink w němskej a serbskej rěči. Wón wuzběhny, zo je njebohi jako rodzeny Němc cyte žiwjenje za naš serbski lud skutkował. Serbska rěč a Serbja běchu jemu wěc wutroby. Hač do kónca wobdžěli so na serbskim žiwjenju. Byrnjež měješe so w poslednich lětach z čěžkimi choroscemi bēdžić, zhladowaše z dowěru na Boha. Bibliske hrono „Pójće sem ke mni wšitcy, kiž wy spróćni a wobćeženi sće, ja chcu was wokřewić.“ (Mt 11,28) běše jemu zepěra. W předdowanju zložowaše so sup. Malink na konfirmaciske hrono zemrěteho: „Na Boha staju nadžiju a njeboju so, što móža mi ludžo činić.“ (Ps 56,12)

Günter Bergman je wšě strowotne čeze před Bohom přiwzał, je wšo znjest ze sćerpnošću a lubosću, je wostał wjesoly a přečelny, z kóždym rozmołwu pytajo a namakajo. Tež my dyrbymy jeho smjerc přiwzać a jako wumóženje wobhladować. Wo jeho žaruja mandželska, džowka ze swójbu, mać a četa.

Günter Bergman narodži so 28. februara

1940 w delnjošleskej wsy Mühlstock, wokwrjes Bunzlau (džensa Bolestawiec). Runja druhim dyrbeje 1945 domiznu wopuščić. Z maćerju a wowku namaka nowu domiznu w Zdžeri, hdžež do šule chodžeše a tež serbsčinu nawukny. Nan wosta po wójnje na zapadze a so wo žonu a syna wjac njestaraše. Po dwěmaj lětomaj na šuli we Wulkej Dubrawje a dalšimaj lětomaj na Serbskej wyšej šuli w Budyšinje wobknježeše serbsčinu perfektnje a nastupi powołanske wukublanje w serbskej čišćerni. Po založenju Ludoweho nakładnistwa Domowina běše 20 lět dołho sobudželaćer a zastupowacy wotrjadnik rozšěrjenskeho wotrjada. Mjez 1960 a 1963 zabsolwowa dalokostudij na fachowej šuli za knihikupstwo w Lipsku. Wot 1979 nawjedowaše hóstny dom „Hospoda“ čišćernje Nowa doba w Załomju hač do rozpušćenja w léce 1992. Na jedne léto džělaše potom hišće na ABM-městnje w socialnej službje.

W léce 1955 přesydlu so swójba do Chelna, wjeski ze sylnym serbskim podžělom. 1964 woženi so Günter Bergman z Helenu Noga z Leszna w Pólskej, kotruž bě zeznał doma w Chelnje, jako běše na wopyće pola tež pólsčinu. 1965 narodži so džowka Ramona, kiž je džensa wučerka w Budyšinje. Z léta 1988 bydli swójba w Budyskej Strowotnej studni. Tam bydliwej hnydom w su-

podstwyje tež wobstarnej mać a četa Güntera Bergmana, wo kotrejž so swójba přikladnje stara. W poslednim poldra lětdžesatku měješe Günter Bergman čezke wobchadne njezbožo a wjacore strašne chorosće přetrać. Z wulkej sćerpnošću wšitko znjese.

Günter Bergman je był aktiwny člon Domowiny, najprjedy w Chelnje, potom w Strowotnej studni. Wobdžěli so na wšěch kulturnych wjerškach Serbow a chodžeše tež na serbske džiwadłowe předstajenja. Serbski rozhłós, Serbske Nowiny a Pomhaj Bóh běchu jeho stajni přewodzerjo. Rady jědžeše sobu na busowe wuprawy Serbskeho šulskeho towarstwa, Serbskeho ewangelskeho towarstwa a župy Budyšin. Na tutech jězbach sym so rady z nim wobdžělił a husto z nim w hotelach hromadze bydlił. W serbskej zhromadnosći čuješe so kaž doma. Dokelž znaješe serbski kraj a ludži z časa svojich powołanskich lět při rozšěrjenju serbskeje literatury, zajimowaše so stajnje wo nowosće, hdžežkuli so stawaču. Mjerzaše so jara na léta dołhe rozkory mjez Serbami.

Zeznałoj smój so z Günterom před 20 lětami na Domowinskim kubłanju w „Hospodze“, 15 lět dołho smój derje spřečeljenaj byłoj. Wopytowaše mje rady w Džěžnikcach a rodžeše jara sad z mojeje zahrody. Lědma skomdži serbske kemše w Michałskej cyrkwi, na kotrejež saněrowanskich postupach so jara wjeseleše a je ze zajimom scěhowaše. Na kemšach sydaše z Jurjom Pěčku a ze mnu na jednej ławce. Tute městno wostanje nětko na přeco prózdne. Bóh njech jeho z hnadu přiwozmje a nam woda, štož smy na Günteru skomdžili. **Helmut Gros**, Foto: prywatne

Delnjoserbske spěwarske „Duchowne kjarliže“ wušli

Hdžež je wosada žiwa, tam so spěwa. Hdyž so w lěće 1987 delnjoserbske kemše wožiwiwu, tak dyrbjachu so někotre zbytné eksemplary starych spěwarskich wudželić abo kěrlušy so wotpisachu a kopěrowachu. Po přewróće zrodzi so mysl, zo maja so wudać nowe spěwarske. Generalny superintendent Richter je předewzaće spěchowaw, doniž njebu w lěće 2004 do wěčnosti wotwołany.

Wudawanje spěwarskich ma swoje wosebite čezy, wšako su wony najkomplikowaniša cyrkwinska kniha. Cyty rjad prašenjow ma so wotmołwić. Štó wuběra spěwy? Štó wupyta mdlitwy a tamne přidawki? Štó napisa nowe kěrlušy abo zhotowi přeložki? Štó zaruči teologisku prawosć? Kajke melodije so bjeru? Kak daloko smě so stary tekst wobdželać? Štó zestaji wšelake zapisy? Štó slědzi za awtorami a komponistami? Kak so kniha wuhotuje? Kak so kniha financuje? Za wudawanje spěwarskich trjebaš teologow, kantorow, stawiznarjow, řešpytnikow a druhich. Pod našimi serbskimi wobstejnoscemi je tuž bjez džiwa, zo je džesać lět trało, doniž njeje kniha wušła.

Loni krótko do hód běše tak daloko. W Ludowym nakładnistwje Domowina wuńdžechu dołho wočakowane „Duchowne kjarliže“. Wjeselimy so z našimi delnjoserbskimi bratrami a sotrami, zo maja skónčnje – po 92 lětach – zaso swoje spěwarske.

Bjerješ-li knihu do ruki, tak čí jako přenje napadnje solidne wuhotowanje. Na wonkownej wobalce widžiš zloty lipowy křiž nad wodu, kotryž so jako signet za serbske cyrkwinske džěło w Delnjeje Łužicy wužiwa. Wočiniš-li knihu, tak storčiš na wosebitosć: Na lěwej stronje steja kěrlušy w šwabachu,

naprawo we łaćonskim pismje. Na šwabachskim boku wužiwa so stary prawopis, na łaćonskim nowy. To je kuriozum w našich literarnych stawiznach a je znamjo za wobćežne wobstejnosc při nastaću knihi.

Při blišim přehladanju zwěščiš, zo zložuje so kniha na „Duchowne kjarliže“ z lěta 1915. Přewzali su so wosebje te kěrlušy, kiž so tež w nowych němских spěwarskich namakaja. K temu su so dodali tamne starše kěrlušy, duchowne ludowe spěwy a wšelake nowe přeložki z němčiny, kotraž staj hłownje Juro Frahnaw a Měto Pernak zhotowiłoj. Hodowne spěwanja a kěrlušy w Slepjanskej řeči namakamy na kóncu kěrlušow. Historiju kěrlušow a kěrlušerjow je Měto Pernak zestajił. Hudźbne poradžowanje je měł Stefan Kießling na starosci. Předstowje staj

napisałoj biskop Huber a farar Hupac. Zady namaka so kemšaca liturgija z psalmami, dokładna historija delnjoserbskich spěwarskich z pjera zemřeteho Reinhardta Richtera, zapis mało znatych słowow a geografiskich mjenow kaž tež němski zapis a serbskej zapisaj kěrlušow. Kniha ma 952 stronow! K poradženju předewzaća su mnozy dalši přinošowali. Mjenujemy z nich wědomostnicu Doris Teichmannowu a čłona redakciskeje rady Wernera Měškanke. Wo akuratny řečny šat je so postarała ze wšej dokładnosću Irena Šěrakowa, štož zawěsće njeběše lochki nadawk, dokelž wobstejachu wšelake wočakowanja.

Pokazam na dvě zajimawostce. Při kěrlušu 331 „Bog tog njebja a tej zemje“ je podata stara melodija, kotraž so w powójnskich němских spěwarskich hižo wužiwała njeje, kotraž pak so podobnje namaka w katolskim wosadniku pod čisłom

Farar Helmut Hupac z Korjenja, předsyda Spěchowanskeho towarstwa za serbsku řeč w cyrkwi

Na prašenja měješe Irena Šěrakowa wotmołwić, kotraž bě lektorstwo nowych spěwarskich na starosci měša. Fota: J. Maćij

553. Kěrluš 346 njeje po mojim měnjenju hodowny spěw, ale bóle wječorny spěw, kotryž so nowonarodenemu džěsću spěwa. Awtor je wučer Fryco Bałcař, wo kotrymž ničo blišeho znate njeje.

Snadž njeby hubjenje było, hdy bychu něhdže zapisane byli melodijowe čisła nowych němских spěwarskich, štož by za kantorow wěste wolóženje było.

Mamy w Serbach tři wulke spěwarske regiony: Delnju Łužicu, hornjoserbsko-ewangelski a -katolski. Wšitke tři su so samostatnje wuwili, a to w tym rjedže, kaž su horjeka naličene. Najstarša serbska kniha su delnjoserbske spěwarske Albina Mollera z lěta 1574. Najnowše serbske spěwarske su tehorunja z Delnjeje Łužicy, druhej regionaj njech scěhujetej. Přejemy knize žohnowane wužiwanje w cyrkwjach a w swójbach.

Jan Malink

Na zhromadźiznje Spěchowanskeho towarstwa za serbsku řeč w cyrkwi loni 8. decembra w Choćebuzu sej přítomni z nowych spěwarskich zaspěwachu.

Ewangeliski Rom

„Ewangeliski Rom“ – njeklinči to runje tak kumštjne a trochu njemóžnje kaž „běta šokoloda“, móht so čłowjek prašeć. Zaběraš-li so pak dokładnišo ze stawiznami wěčneho města a chodžiš-li z wotewrjenymi woćmi po jeho dróhach a hasach, wotkryješ njenadžicy wjele ewangeliskich slědow, kotraž sahaja hłuboko do stawiznow města.

Namolwa Pawoła Romjanam

Nic z kamjentnym, ale ze słownym zawostajenstwom chcemy naše krótkje wjedženje po ewangeliskim Romje započec. List japoštoła Pawoła Romjanam je runje tak džěl měščanskich stawiznow kaž zdobom wažny džěl stawiznow reformaciskich cyrkwjow.

„Jenož přez Boha spožčena wěra a žane wašnja abo skutki was njewumóža“ – tak pisaše Pawoł přenim křesćanam do stolicy cyłego tehdomnišeho swěta a zdobom wšěm křesćanam do jich časa. Runje tuta powěsć je 1500 lět pozdžišo Luthera hłuboko znjeměniła a je jeho k temu pohnuła, so přećiwo katolskej cyrkwinskej wyšnosći stajeć.

Luther a Rom

Wusko z reformaciju zwjazany je tež započatk twara noweje baziliki swj. Pětra w lěće 1506. Njeby-li so nowa cyrkej twariła, štó wě, hač by scyła k reformaciji dóšlo. Tehdyši bamžoj renesansy kładžechu wulku wažnosć na pyšnosć. Něšto stow lět stara bazilika swj. Pětra so jim hižo njelubješe a tuž chychu nowu, hišće ženje widžanu cyrkej natwaric. Za tutón hoberski projekt bě wjele pjenjz trěbnych, tehodla předawaše so po cyłej Europje wotpusk. W Duringskej a Sakskej měješe mnich Tetzl tute džělo na starosći. Naposledk rozmjerza z tym nic jenož jednoru ludnosć, ale tež Wittenbergskeho mnicha a profesora Martina Luthera. Přećiwo wotpuskej napisa Luther w lěće 1517 swoje sławne tezy, z kotrymiž so reformacija započča.

Luther sam bě jako mnich tež w Romje pobyl a je so pozdžišo husto jara negatiwnje wo tutym měsće a zjawnym žiwjenju w nim wuprajil. Klóšter, w kotrymž za čas swojeho wopyta bydleše, džensa hišće stej. Je to klóšter bjezposřednje při sławnych měščanskich wrotach Porta del popolo, přez kotraž něhdy kóždy ze sewjera připućowacy do města zastupi.

Kralowna-konwertitka

Wrota Porta del popolo su hišće na dalše wašnje z reformaciju zwjazane. Na prikaz bamža Alexandra VII. (1655–1667) buchu wot sławneho twarskeho mištra baroka Berninija k powitanju něhdyšeje šwedskeje kralowny Christiny ponowjene. Christina bě džowka šwedskeho krala Gustava Adolfa, wuznamneho zakitowarja protestantizma přećiwo katolicizmej. W lěće 1655 bě so wona šwedskeje króny wzdała a z ewangeliskeje do katolskeje cyrkwyje

prestupila, štož bě jedyn z najwjetšich skandalow tehdyšeho časa. Bamž sam da na wobnowjene wrota scěhowace witanje napisać: „Felici faustoque ingressu“, štož rěka telko kaž: „K jeje zbožownemu a žohnowanemu začahej“.

Něhdyša kralowna Christina wosta w Romje a bu pozdžišo samo w cyrkwi swj. Pětra pochowana. Wona je jenička žona, kotrež so tajka česć dósta.

Ewangeliski kěrchow

Přiwisnikow reformacije wězo tak wutrobne do Roma njewitachu. Jich kemše běchu zakazane a pohrjebje njemóžne. Jako we 18. a 19. lětstotku přeco wjac protestantow, mjez nimi mnozy wuznamni wučency a wuměłcy, do wěčneho města přičahny, nasta nuza, hdže jich pohrjebać, wšako njesmědžachu so ewangelscy na katolskich kěrchowach chować. Tehodla založi so kónc 18. lětstotka při najwonkownišich měščanskich murjach ewangeliski kěrchow. Wjele znatych ludži bu tam pochowanych: jendželskaj basnikaj Keats a Shelley, August Goethe, jenički syn wulkeho němskeho basnika, architekt Gottfried Semper a jednolětny synk Wilhelma von Humboldta.

Pozdžišo pohrjebachu na tutym kěrchowje tež katolskich wěriwych, kotrychž katolska cyrkej nochcyse chować. Mjez

Cyrkej waldensow w Romje

nimi bě wjele sławnych italskich wumělcow a wědomostnikow. Z narownych napisow zhoniš, z kotrych krajow su ludžo do Roma přišli. Jendželskich a němskich napisow je najwjace, ruskich, danskich a šwedskich wo wjele mjenje.

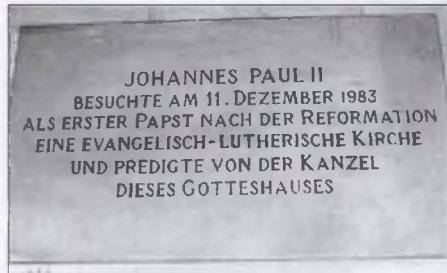
Pohrjebje na ewangeliskim kěrchowje smědžachu so jenož w nocy wotměwac. Hač měješe tute postajenje škit před rozhorjenymi katolskimi wěriwymi być abo hač bě to prosće šikana, so džensa hižo zwěsćic njeda.

Měščanske wrota Porta del popolo, pyšne wuhotowane za začah šwedskeje kralowny-konwertitki Christiny. Naprawo klóšter, w kotrymž bydleše Martin Luther za čas swojeho wopyta w Romje

Založenje protestantskich wosadow

Prěnje małe njekatolske wosady w Romje nastachu spočatk 19. lětstotka. Zwjetša schadžowachu so protestanća we woblu ku póstanstwow, dokelž wšak bě póstancam jako wukrajnikam njekatolska nabožina a jeje praktikowanje dowolene. Tak nasta tež při němskim póstanstwje na Capitolu, najwuznamnišej ze sydom hórkow Roma, hdžež namakaš džensa jedyn z najslawnišich muzejow města a Romsku radnicu, prěnja němska ewangelska kapata.

Wopomjatna tafla w němskej ewangelskej cyrkwi dopomina na scyła přěni wopyt jedneho bamža w jednej ewangelskej cyrkwi.

Hakle po zjednočenju Italskeje a kóncu cyrkwinskeho stata w léce 1871 bu možno, w Romje ewangelske wosady založić a ewangelske cyrkwy twarić. Dwě wěcy stej charakteristiskej za wšě wosady a cyrkwy, kiž tehdy nastachu:

Sprěnja njezaložichu so wosady po nabožinjě, ale po narodnosći. Tak nasta wjele wšelakich nacionalnych cyrkwjow, kotrež dyrbjachu krajanam w cuzbje domizny skićeć a zdobom wotpowědny kraj w Romje reprezentować. A zdruha nawjazaja wšě tute cyrkwy po svojim twarskim wašnju

na antiske herbstwo města. Tak namakaš w kóždej z nich mozaiki, jednoru apsis, stołpy a wjele marmora.

Zamóžita ameriska episkopalna cyrkej založi sej swójsku wosadu hižo dwanaće dnjow po zakóččenju zjednočenskeje wójny. Dwě léce pozdžišo započa z twarom swójskeje cyrkwy. Wěžu natwarichu tak wysoku, zo by tež z Watikana widžeć byta.

Němska ewangelska wosada

Wo wjele chudša a na pomoc z domizny pokazana bě němska wosada. Wosebje Gustawa Adolfowe towarstwo a němski kejžor Wilhelm II. so za twar němskeje ewangelskeje cyrkwy angažowaštaj. Kejžor pósła swójeho architekta – samsneho, kotryž bě tež hižo Friedricha Wilhelmowu pomjatnu cyrkej w Berlinje natwarił. Jeho nadawk bě cyrkej natwarić, kiž zamóže němski lud a ewangelsku nabožinu w katolskim Romje wustojnje reprezentować. Klětku, dupu a wołtar zaplaćichu Gustawa Adolfowe towarstwa z Lutherowych městow Eisleben, Erfurt a Wittenberg. Zwony cyrkwy buchu w Apoldze late a su kopija zwonow Wittenbergskeje Hrodoweje cyrkwy, hłowneho skutkowanišća Martina Luthera. Tak znošuja so njedzelu wob njedzelu zynki Lutheroweje reformacije daleko po Romje.

Džensa ma němska wosada w Romje někak 700 sobustawow. Wo nich staraja so farar, wikar a katechetka. Kaž kóžda z tutech nacionalnych ewangelskich cyrkwjow w Romje ma tež němska wosada wjacore nadawki. Tute zwjazac husto scyła tak lochko njeje. Na jednej stronje ma so normalne wosadne džěło pod wuměnjemi řečneje a nabožneje diaspory wukonjeć. Wulke a hektiske město, po

Němska ewangelska cyrkej w Romje

kotrymž su wosadni rozbrojeni, džěło přidatnje počězuje. Na druhej stronje so wot tutech cyrkwjow wočakuje, zo so sylnje w ekumenje angažuja, a to na měšćanskej kaž na swětowej runinje. Husto wobhladuja so Romske wosady wot swóich maćernych cyrkwjow móhtřec jako „cyrkwinske póstanstwo“ při Watikane. To rěka, zo maja wosady stajne kontakty ke katolskej cyrkwi wudžeržować, husto cyrkwinske delegacije z domizny pohosćeć a je na wšelake wašnje při jich jednanjach abo druhich nadawkach w Romje podpěrować.

Wuznamny džěń za němsku wosadu w Romje a za ekumeniske džěło bě 11. hodownik lěta 1983. Tehdy přědowaše bamž Jan Pawoł II. z klětki němskeje cyrkwy. Bě to přěni raz po reformaciji, zo wopyta bamž ewangelsku cyrkej a so tam na kemšach wobdžěli. Wopomnjenska tafla při cyrkwi na tutón historiski podawk dopomina.

Mała ewangelska uniwersita

Samo mału ewangelsku uniwersitu w Romje namakaš, a to cyle w bliskosći Watikana. Je to poprawom fakulta waldensow (hlej PB č. 2/2007), na kotrež pak studuja wšitycy ewangelscy teologoj Italskeje. Tuchwilu maja tam dwanaće studentow. Uniwersita hraje wažnu rólu w mjezynarodnej ekumenje. Wjele delegacijow protestantskich cyrkwjow ze wšeho swěta tam přenocuje, so na ekumeniske zetkanja přihotuje a je tam tež wuhodnoći. Při tym přistajeni fakulty delegatow poradzuja a tak zaměrne a wobstajne džěło garantuja.

Z wopytom drje najmjeńšeje uniwersity Roma chcemy wuchodžowanje po měsće zakóčnić. Tež hdyž smy sej město wosebje z ewangelskeho wida wobhladali, njesu to ženje ryzy ewangelske stawizny, na kotrež storčichmy. Katolicizm a protestantizm stej tež we wěčnym měsće hłuboko ze sobu zwjazanej. Tole spóznaješ pak jenož, hdyž so dokładnišo rozhladuješ.

Lubina Malinkowa

Pyšny mozaik ze zlotych a pisanych kamuškow we wołtarnišću němskeje cyrkwy w Romje

Fota: L. Malinkowa

Njewšedne kamjenje w texaskim Austinje

W kapale uniwersity Concordia w texaskim Austinje maja njewšedne kamjenje ze symboliskim woznamom. Dosrjedž woltarneho křiža je zasadženy kamušk ze zornowca, kiž pochadźa zeza fary w Sprjeczach pola Wajerec (wobraz horjeka). Kamjenje za dupu su wzate z hórki w texaskim Serbinje. Do kromy dupy stej zadypanej Lutherowej słowje „Baptizatus sum“ („Sym křčeny“), wo kotrymajž Luther sam praji, zo je sej jej, hdyž bě poraženy, přl sebi wospjetował a pisat do procha na kuchinskim blidže (wobraz deleka). Kamjenje z lužicy a ze Serblina dopominaja na serbske korjenje uniwersity Concordia.

Fóce: D. Zersen

Tradicionalna hodownička w přikładnej ekumeniskej zhromadnosći

Njedzelu na Třoch kralach woswjećichu Budyscy serbscy katolscy wosadni k 44. razej – bjez přetorhnenja wot lěta 1965 – swoju hodowničku. Poprawny iniciator tuteje stajneje pohodowneje tradicije wosady spočatk januara běše jeje wosadny njeboh dr. Jurij Młynk, naš serbski narodny prócowar a literarny wědomostnik.

Do wosadneje žurle Domu swjateho Bena na Tzschirnerowej přichwatachu předšulske a šulske džeći ze swojimi staršimi, młodostni a dorosćeni katolskeje tachantskeje wosady swj. Pětra a nahladna ličba ewangeliskich Serbow Budyskeje Michalskeje wosady ze swojim wosadnym fararjom a Serbskim superintendentom Janom Malinkom. Z „Pomhaj Bóh“ a „Chwaleny Jězus Chrystus“ witaše wosadny tachantski farar Wito Šćapan wutrobnje na sto přitomnych, njehladajo hišće hladkosće na dróhach, a wupřa wšitkim Bože žohnowanje do noweho lěta a wosobinske derjeměče.

Rjany wotměnjawy program poskičichu serbske džeći z hraćom hodownych a zymskich melodijow, spěwow a kěrlušow na trubce, huslach a klawěrje a z předstajenjom hodowneju hrow, kotrež běchu někotři starši z nimi nazwučowali. Ewangelske džeći z Budyšina, z Delnjeje Hórki, Wuježka a z Dobranec hrajachu hru „Přeco su jandželjo wina“ a katolske předstajichu hru „Třo mudri ducy do Betlehema“. Wobeju skupinow hrajeske wukony a

serbskorěčne zamožnosće přihladowarjo z mójnym přikleskom mytowachu. Jich lóštne a wustojne hrače běše tež wuraz wjesela tajkeje wužitneje zaběry. Ze wšěch kublanskich wliwow, kotraž z tutej dobrej zaběru džiwadželenja na džěco skutkuja, dyrbimy wosebje jeho dalše wukmanjenje w serbskej rěči wuzběhnyć. Wjacori mali akterajo pokazachu ze swojim poskitkom hižo wobdžiwowajome wukony na polu džiwadželenja a hudženja.

Zhromadne spěwanje hodownych kěrlušow a slědowaca bjesada při kofejpicu a dobrym wosušku z Wowčerkek pjekarnje na Žitnej tyještej tohorunja wosadneje zhromadnosći a přikładnej mjezsobnej ekumenje woběju Budyskeju serbskeju wosadow, kaž so tuta hižo wjele lět z časa před přewrótom pod superintendentom Siegfriedom Albertom a tachantskim fararjom dr. Rudolfom Kilankom wot jeju naslědnikow prawidlownje dale wjedže.

Kaž kóžde lěto móžachu sej wšitcy na knižnym blidže najnowše serbske wudaća wobhladać a wězo sej tež kupić, kiž nawodnica Smolerjec kniharnje Annett Šotćic poskičeše. Wšu organizaciju popoldnja měješe znowa Ludmila Bizoldowa w rukomaj. Džakowano pilnym pomocnikam so serbskej wučerce wšitko derje poradži, za což zasluži sej wosebite připóznaće a džak wšitkich přitomnych.

Jurij Nuk

Koncert Hince Roja

Koncert z hudźbu komponista Hince Roja z Klětnoho zaklinča wutoru, 22. januara, w Klětnjanskej cyrkwi. Serbski ludowy ansambl wěnowaše Hincej Rojej swój 19. portretowy koncert. Samsny program předstaji so hižo sobotu, 19. januara, na žurli ansambla w Budyšinje. Hudźbnik a wučer n. w. Hinc Roj je loni spočatk decembra swoje 80. narodniny woswjećit.

Nowy predikant

Krajnocyrkwinski zarjad w Drježdžanach je knjeza Jensa Winklera z Hućiny powołał jako predikanta. Sobotu, 2. februara, budže zapokazanje w Hućinjanskej cyrkwi. Knjez Jens Winkler je tež trochu serbsce nawuknył a skutkuje kóžde lěto jako lektor sobu na němsko-serbskich kemšach Bože spěče w Malešecach. Wón bydli ze swojej swójbu na Hućinjanskej farje.

Superintendent pola seniorow

Hač na měsacy srjedž lěta zetkawamy so jako Budyscy serbscy seniorojo měsacnje jónu k zhromadnym kemšam a potom ke kofejej a bjesadze. Knjeni Monika Bizoldowa stara so běžnje wo referenta. W januaru bě to Serbski superintendent a farar Budyskeje Michalskeje wosady knjez Jan Malink, kotryž nam wo swojim džěle rozprawješe.

Běchmy jara wćipni zhonić, što wón nam přednjese a što rjeknje k našim prašenjam a přispomnjenjam. Hižo jeho swobodny přednošk so derje poskaše, přetož wón rěči zrozumliwje, njekomplikowanje, bjez cuzych słowow. Něchtó pochwali

jeho za derje čitajome zawodne nastawki w Pomhaj Bóh (a redaktorka Trudla Malinkowa dósta zdomom chwalbu).

Na tutym městnje njetrjebam pisać, štož móhl referent sam při skladnosći čitarjam zdžělić. Mam pak jeho informaciju za tak zasadnu, zo bych to a tamne jako abonent Pomhaj Bóh rady přidatnje čitał. Za Serbske Nowiny a Katolski Posoł sym něšto rozprawał, štož so mi zdaše aktualne.

Beno Kućank je zwuraznił naš sprawny džak knjezej Serbskemu superintendentej za dobry přednošk a zhromadne prócowanje wo serbsku ekumenu.

dr. Sigmund Musiat

Koncert w Bukecach

Serbscy a němscy wěriwi Bukečanskeje wosady běchu sebi sobotu, 19. wulkeho róžka, hercow na wosebitu Božu službu přeprosyli. W něhdyšej kazachskej stolicy Almaty rodzenej sotře Alija a Aisha Tutetayewa zawjeselištej na klawěrje a huslach njewočakowano bohače přichwatanych wopytowarjow mjez druhim z twórbami Bacha, Beethovena, Chopina a Liszta. Wosadny farar Thomas Haenchen tutón „koncert w Božej službje“ na putace wašnje ze słowami do jedneho cyłka Božej chwal-

by zwjaza. Jeho při tym tež hudźbu wujasnjowace słowa kaž tež powitanje w serbskej rěči (ze stron serbskich wosadnych) přispornjachu hłubokemu začišćej wirtuoznje předneseneje hudźby. Z kwětkami a bohatym přikleskom so hosćo za tute wuběrny poradžene popołdne džakowachu.

Arnd Zoba

Sotře Alija a Aisha Tutetayewa z fararjom Haenchenom po zakončenju koncerta na Bukečanskej wosadneje žurli Foto: A. Zoba

Wojerski pomnik w Budyšinku wobnowjeny

Loni nazymu bu na našim kěrchowje pomnik za padnjnych Přenjeje swětoweje wójny wobnowjeny. Dotalny staw njebě spokojacy. Pismo njejsy móht wjac wučitać a dokoławokolo bě wšo zarosćene.

Naš pomnik je ze zornowca, kiž pochadza ze skały při puću do Plusnikec. Po formje je obelisk, wobstajacy ze štyrjoch džělow. Proporcije su jara dokładnje wudžělane. Kak dołho drje su skalarjo na tym džěłali? Tehdy njebě hišće pomocneje techniki, jenož z hamorom a blótkom so kamjeń wobdžětaše. Pomnik postajichu spočatk 20tych lět, jako bě tu Božidar Dobrucky z fararjom. Na nim su napisane mjena jednaće padnjnych z Budyšinka a štyrjoch z Přiwćic. Mencilc swójba z Budyšinka žarowaše wo dweju synow, jedyn zemrě

na svojim 20. narodnym dnju. Wójna je surowa. A dwaceći lět pozdžišo scěhowaše přichodna wójna. Mjena 60 padnjnych Druheje swětoweje wójny su w zachodze našeje cyrkwe napisane.

Wobnowjenje pomnika je so z darow wosady płaćilo. Něšto přidała je Założba za serbski lud, wšako namaka so na kamjenju tež serbske hrónčko. Při wučitanju napisow je nam pomhała knjeni Malinkowa. Kamjeń wurjedził a pismo nowe wumolował je molerski mišter Freund z Dobruše. Wokoło pomnika so młode kerčki zwosadźachu. Wobnowjeny pomnik so nětk derje k našej wobnowjenej cyrkwi hodži.

Kurt Latka

Wojerski pomnik před Božim domom w Budyšinku Foto: A. Sureck

Wustajeńca wo smjertnym naložku

Hdyž běch srjedz 1990tych lět po puću po cyrkwjach Delnjeje Łužicy, widzach je přeni raz, zaškleńčane kašćiki z drjewa a w nich wusmahnjene wěncy – wěncy abo króny zemrětych. Njeběchu w kóždej cyrkwi namakać. Zwjetša stejachu njewobkedz-

bowane něhdze w róžku na emporje abo na cyrkwinej łubi. W Hogroznej wisaše jedyn hišće pod pišćelowej łubju. Tute króny zemrětych dawachu so něhdy njewudatym młodym holcam a nježenjenym młodźencam sobu do rowa. Jich pohrjeb

so inscenowaše jako njebieski kwas. Pozdžišo chowachu so króny jako dopomnjeće w cyrkwjach na wudebjnych konsolach abo w škleńčanych kašćikach. Tutón smjertny naložk bě něhdy po cyłej Němskej rozšěrjeny, tež po Łužicy. Kónc 19. lěstotka pak běchu so tute zapróšene dopomnjenki nimale wšudze z cyrkwjow zhubili.

Serbski muzej w Choćebuzu wěnuje tutemu smjertnemu naložkej wot 8. decembra 2007 hač do 3. februara 2008 wosebitu wustajeńcu „Pózabte pomniki lubosći – Vergessene Denkmäler der Liebe“. Zakładnu ideju a hłowne informacije k temje poda pućowanska wustajeńca z lěta 2005 wo „Zeugnisse des Totenkronenbrauchs in der Mark Brandenburg“, kotruž bě dr. Sylvia Müller z Berlina zestajiła. Wosebitosće a wjele eksponatow z Delnjeje Łužicy znosy Martina Nowakojc ze Serbskeho muzeja. Zajimawe je, zo su zbytki tuteho smjertneho naložka džensa hišće znate. Wo tym rozprawjatej we wustajeńcy dwě žonje na monitorje. Foto z pohrjebnišća w Tšupcu z lěta 2005 pokazuje čestne wrota nad rowom młodostneho, kotryž bě při wobchadnym njezbožu zemrěł.

Jürgen Maćij

Pohlad do wosebiteje wustajeńcy wo krónach zemrětych w Serbskim muzeju w Choćebuzu Foto: J. Maćij

Powěšće

Poršicy. Hižo dlěši čas zběra wosada pjenjezy za nowe zwony. Poršiska cyrkej ma tuchwilu štyri zwony. Mały mjedžany zwón pochadźa z lěta 1919, je dar Gudec burskeje swójby z Kumšic a ma ryzy serbski napis. Tři dalše zwony su late po Druhej swětowej wojnje, buchu w lěće 1949 poswjećene a maja jako napisy bibliske hrona w serbskej a němskej rěči. Material železných zwonow je nětk po nimale šěsć lětdžesatkach přetrjebany. Tehodla chce sej wosada nowe mjedžane zwony leć dać.

Zušow. Lětuše přenje zetkanje Serbskeho blida w Zušowje pola Wětošowa wotmě so sobotu, 12. januara. Nimo maćernorěčnych Delnjoserbow wobdžělichu so na serbskej bjesadze tež wučerjo serbsčiny a student sora-bistiki Markus Końcer z Lipska.

Slepo. „Mjez rozžohnowanjom a nadźiju. Křescenjo w Miłorazu boja so so bližaceje wuhloweje jamy“ rěka wobšěrnny nastawk z pjera žurnalista Andreasa Kirschki, kiž je wozjewjeny 13. januara w braniborskej cyrkwinskej nowinje Die Kirche. Rozprawja so wo čěžkim položenju wobydlerjow w Miłorazu a druhich Slepjanskich wsach, kotrymž hrozy wotbagrowanje. Wuraznje pokaza so tež na serbskosć wsow.

Njeswačidło. Wulki džěl šulerjow zakładneje šule w Njeswačidle rozsudzi so za wopyt Serbskeje srjedźneje šule w Radworju. Tehodla by derje było, hdy bychy Njeswačanske džěci hižo w pěstowarni a zakładnej šuli trochu serbsce nawuknyli. Wo tym ma so bórže rozmołwa přewjesć z nawodami pěstowarnje a zakładneje šule w Njeswačidle a Rěčneho centruma Witaj. Na posedženju Njeswačanskeje gmejnskeje rady budže so koncept dwurěčneho kubtanja předstajić.

Bukecy. Štyri nowe Budyske serbske ewangel-ske drasty přepoda Domowina njedawno Bu-kečanskej pěstowarni. 122 džěci chodźi tam

tuchwilu do pěstowarnje, 17 z nich wuknje we Witaj-skupinje serbsce.

Malešecy. Ptači kwas woswjećichu džěci Ma-lešanskeje Witaj-pěstowarnje z programom w serbskej a němskej rěči, kotryž předstajichu swojim staršim a džědam a wowkam. Woble-čeni běchu k temu Budysku serbsku ewangel-sku drastu.

Budyšin. Wo českim reformatorje Janu Husu a jeho wuznamje w českej kulturje přednošo-waše prof. dr. Ludger Udolph z Drježdžan 29. januara na zarjadowanju Budyskeho sta-roměšćanskeho towarstwa w Serbskim domje.

Budyšin. Lětuši 30. swjedźeń serbskeje poezije budže wěnowany Janej Bohuwěrej Pjehej składnostnje jeho 170. narodnin. Narodził bě so wón 1838 jako syn kublerja we Wuricach, zemřel je 1913 jako knihikupc a słowjanski prócowar w Lipsku. Swjedźeń serbskeje poezije wotměje so spočatk julija.

Dary

W decembru je so darilo za Pomhaj Bóh 150 eurow, 25 eurow a dwójce 20 eurow. Bóh žohnuj dary a darcelow.

Spominamy

Před 150 lětami, 10. februara 1858, narodzi so w Hatku pola Minakała **Jan Henka**. Wot 1872 do 1899 džětaše w cyhelerni w Měrkwje, naposledk jako mišter. Potom přesydlu so do Wulkeje Dubrawy a džětaše w Margarećinej Hěće. W lěće 1893 slušeše k załožerjam serbskeho towarstwa w Chwaćicach. Z cyłym towarstwom zasadžowaše so za twar cyrkwy a załoženje wosady w Chwaćicach w lěće 1899. W lěće 1900 přewza předsydstwo to-warstwa a wosta nimale tři lětdžesatki, hač do 1927, z jeho předsydu. Pod jeho nawodom wuwi towarstwo čitru džělawosć, wuhotowaše spěwne wječorki, hraješe džiwadło a wotmě-waše prawidłownje serbske kublanske a za-bawne zarjadowanja w Chwaćicach kaž tež we wokolnych wosadach. Jan Henka „je ze swojej so horjacej serbskej wutrobu a wopor-niwosću při wšěm tón wodźacy a čěrjacy duch“, hódnoćachu Serbske Nowiny w lěće 1914 zaslužby předsydy. Wosebity wjeršk bě 29. junija 1924 Wšotowarstwowy zlět w Chwa-ćicach, na kotrymž so tež chorhoj Chwaćan-skeho serbskeho towarstwa poswjeći. Za jeho zaslužby wo towarstwo pomjenowachu Jana Henku 1927 za čestneho předsydu. Nimo powołanskeho a towarstwoweho skutkowanja bě Jan Henka tehorunja wjele lět ze serbskim brašku. Kelko kwasow je nawjedował, njeje znate. Wón měješe dar ludoweho basnika a pěsnješe skladnostnje serbske basnje a kěr-luše, tež za towarstwo napisa při potřebyje kul-turne přinoški. Po smjerći Gusty Hatasa, kotryž bě w decembru 1901 njejpacy zemřel, přewza

Jan Henka w lěće 1902 nadawk kolportera Serbskeho ewangel-sko-lutherskeho knihowne-ho towarstwa. Jako tajki chodžeše něšto lět w zymje po ewangel-skich wsach serbskeje Hornjeje Łužicy roznošować a předawać serbske nabožne knihi. Swojeho prawidłowneho powołanskeho džěta dla 1912 kolporterstwo zložu. Na rak schorjeny zemřel wón po dlěšim čerpjenju 5. awgusta 1933 we Wulkeje Dubra-wje a bu na Chwaćanskim kěrchowje chowany. Z njeprawom pobrachuje jeho mjeno w serbskim biografiskim słowniku. T.M.

Přeprašujemy

03.02. Estomihi

- 10.00 kemše w Budyšinje na Michalskej farje z kemšemi za džěci (sup. Malink)
- 12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

17.02. Reminiscere

- 12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar dr. Buliš)

24.02. Okuli

- 14.00 namša w Žylowje z předstajenjom nowych delnjoserbskich spěwarskich

26.02. wutora

- 09.30 kublanski džěń w Budyšinje na Mi-chalskej farje

02.03. Laetare

- 10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Bu-dyšinje na Michalskej farje z kemšemi za džěci (sup. Malink)
- 12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 14.30 wosadne popołdnje w Slepom (sup. Malink)

03.03. pónđzela

- 15.00 wosadne popołdnje w Malešecach (sup. Malink)

Pomhaj Bóh
časopis ewangel-skich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangel-ske towarstwo z.t., Pri-watny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamolwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 0 35 91/60 07 11, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čiśc: MAXROI Graphics GmbH, Zhorjelc
Postvertriebsnummer: F 13145

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakład-nistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangel-ske towar-stwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLA DE S1 BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dostawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.
Lětny abonement płaći 8 eurow.